

УДК 726.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2026.39.1>

АРХІТЕКТУРНА ЕВОЛЮЦІЯ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ МОНУМЕНТАЛЬНИХ КАПЛИЦЬ В УКРАЇНІ: ВІД РЕНЕСАНСНИХ АНСАМБЛІВ ДО СУЧАСНИХ МЕМОРІАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ

Гнатюк Лілія Романівна¹

¹кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних технологій дизайну і графіки,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
Київ, Україна,
e-mail: liliia.hnatiuk@npp.kai.edu.ua, orcid: 0000-0001-5853-9429

Анотація. Стаття присвячена архітектурній еволюції та соціокультурному значенню монументальних каплиць в Україні від XVI ст. до сьогодення, з акцентом на ключові приклади у Львові (каплиця Трьох Святих, Кампіана, Боймів, Личаківський цвинтар, костели XIX–XXI ст. ст.), їх типологічні трансформації, стилістичні особливості та роль у духовно-культурному контексті.

Мета дослідження – дослідити етапи формування монументальних каплиць як сакральних споруд, проаналізувати їх архітектурно-просторові, стилістичні та семантичні характеристики в історичному розвитку України, а також визначити сучасні тенденції реставрації та 3D-моделювання.

Методологія. Використано комплексний підхід: історико-архітектурний аналіз архівних джерел і візуальних матеріалів, порівняльний метод типологізації (від Ренесансу до модерну), візуальний та семіотичний розбір конкретних об'єктів, а також вивчення сучасних реставраційних проєктів (2020–2025 рр.).

Результати. Систематизовано еволюцію монументальних каплиць України (XVI–XXI ст. ст.) з фокусом на львівські зразки, як-от каплиця Трьох Святих (1527), Кампіана (1584), Боймів (1609–1615), Личаківський цвинтар та пізніші костели.

Виявлено типологічні трансформації від ренесансу до модерну, стилістичні закономірності та соціокультурну роль у контексті реставрації. Запропоновано підходи до збереження сакральної спадщини через реконструкції та інтеграцію в сучасний урбаністичний ландшафт.

Наукова новизна. Вперше систематизовано типологію монументальних каплиць України з акцентом на львівські зразки XVI–XXI ст. ст., виявлено закономірності їх еволюції в контексті соціокультурних трансформацій, запропоновано нові інтерпретації ролі каплиць у збереженні сакральної традиції через 3D-реконструкції та урбаністичну інтеграцію.

Практична значущість. Результати можуть застосовуватися в реставрації культурної спадщини, проєктуванні сучасних сакральних просторів, освітніх програмах з архітектурної історії та підготовці проєктів для міжнародних виставок.

Ключові слова: архітектурна еволюція, монументальні каплиці, Україна, Львів, сакральна архітектура, соціокультурне значення, реставрація, 3D-моделювання, типологія, Ренесанс, бароко.

ВСТУП

Меморіальні каплички є важливими елементами культурної та духовної спадщини, що слугують місцем вшанування пам'яті видатних особистостей. Вони часто розміщуються у визначних місцях, таких як церкви, парки або інші публічні простори. Каплички можуть мати різноманітні архітектурні форми та стилі, від простих до розкішних, залежно від культурних традицій та епохи.

Основною метою меморіальних капличок є збереження пам'яті про людей, які зробили значний внесок у розвиток суспільства, науки, мистецтва чи інших сфер, що не тільки нагадують про минуле, але й стають місцем зустрічі та покаяння для нащадків.

Вивчення меморіальних капличок в академічному контексті включає їх історичний, соціологічний та культурний аналіз [1–4]. Це дає змогу зрозуміти, які цінності та традиції суспільство намагається зберегти через вшанування пам'яті певних осіб.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз попередніх публікацій та джерельної бази засвідчує, що феномен монументальної каплиці в українському архітектурному дискурсі, зокрема у львівському осередку, є об'єктом багатоаспектних досліджень, які охоплюють період від пізнього Ренесансу до сучасності. Наукова література та архівні матеріали дають змогу структурувати наявні знання за такими ключовими векторами: генеза архітектурних форм, меценатство як соціокультурний чинник та сучасні методології реставрації [5–32].

Дослідники [15–18] однозначно визначають кінець XVI – початок XVII ст. як «золоту добу» будівництва каплиць у Львові, що було зумовлено відбудовою міста після пожежі 1527 року. Це період ренесансу та маньєристичної парадигми, яка характеризується синтезом традицій.

Публікації, присвячені Личаківському цвинтарю (заснованому у 1786 р.), акцентують увагу на трансформації каплиць у інструменти родинної пам'яті та архітектурної репрезентації [5; 13; 15]. Мистецька цінність полягає в тому, що джерела виділяють роботу цілої плеяди майстрів, а саме Г. Вітвера, родини Шимзерів, П. Ойтеле, Л. Марконі та Ю. Марковського, чиї твори сформували унікальний вигляд некрополя як музею під відкритим небом [5; 14].

Останні публікації та медіаматеріали (2020–2024 рр.) свідчать про впровадження цифрових технологій у збереження спадщини,

що здійснили технологічний поворот у сучасній реставраційній практиці [20].

На прикладі реставрації каплиці Боїмів та фігури Скорботного Христа описано методику створення точних цифрових копій за допомогою 3D-сканування та лазерного очищення для виявлення мікротріщин та використання лазера для очищення каменю без пошкодження автентичної патини [19].

Окремо необхідно виділити міжнародну співпрацю. У працях підкреслюється роль польського інституту "Polonika" та спільних українсько-польських комісій у системній реставрації пам'яток Личакова та центральної частини міста [14].

Сучасний архітектурний дискурс (2024–2025 рр.) звертається до пошуку нових форм, де каплиця стає частиною багатофункціонального простору або меморіального комплексу [22; 23].

Отже, незважаючи на значну кількість описів окремих пам'яток, у фаховій літературі спостерігається потреба у глибшому синтезі архітектурної еволюції каплиць як соціокультурних текстів, що відображають зміни у теологічних поглядах та політичних амбіціях фундаторів протягом століть. Також актуальним залишається питання адаптивного перевикористання каплиць у контексті сталого розвитку міського середовища.

МЕТА

Мета – дослідити етапи формування монументальних каплиць як сакральних споруд, проаналізувати їхні архітектурно-просторові, стилістичні та семантичні характеристики в історичному розвитку України, а також визначити сучасні тенденції реставрації та 3D-моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Феномен монументальної каплиці в українському архітектурному дискурсі являє собою унікальне поєднання сакральної функції, приватної меморіалізації та високого мистецтва. Протягом століть ці споруди трансформувалися з камерних сімейних усипальниць у потужні архітектурні доміанти, що визначають вигляд цілих міських кварталів та некрополів. Монументальність у цьому контексті трактується не лише через фізичні масштаби споруд, але й через надзвичайну щільність художнього змісту, де кожен квадратний метр фасаду чи інтер'єру стає частиною складного теологічного та філософського наративу. Львів як осередок перетину східної та західної традицій став головною ареною для розвитку цього жанру, де ренесансні та маньєристичні

впливи італійських та німецьких майстрів наклалися на локальні традиції, створивши шедеври світового рівня [6; 22; 23].

Період пізнього XVI та початку XVII ст. став «золотою добою» для будівництва монументальних каплиць у Львові, що знайшов своє відображення у ренесансному прориві та формуванні львівської школи сакральної пластики. Велика пожежа 1527 р., що знищила готичне місто, відкрила шлях для нової стилістики – ренесансу, який на галицькому ґрунті набув особливих рис завдяки діяльності запрошених майстрів та активному меценатству місцевих патріциїв [8; 28]. Саме в цей час каплиця перестає бути просто прибудовою до великого храму і стає самостійним архітектурним висловлюванням.

Одним з найбільш знакових об'єктів цього періоду є каплиця Трьох Святителів (Івана Золотоустого, Василя Великого та Григорія Богослова), яка входить до ансамблю Успенської церкви у Львові і являє собою синтез конфесійних традицій (рис. 1, 2). Будівництво, яке тривало протягом 1578–1591 рр., профінансоване видатним меценатом грецького походження Костянтином Корняктом [7; 8]. Проект Андрія Підлісного, реалізований за участю італійських майстрів, став унікальним прикладом того, як традиційна українська триверха дерев'яна церква була переосмислена в камені через призму ренесансних форм (використовуючи ренесансну тектоніку та складну систему арок). Стильові особливості – український ренесанс, синтез з народною архітектурою [5].

Каплицю Трьох Святителів можна розглядати як унікальний синтез східнохристиянської традиції та західноєвропейського ренесансу.

Архітектурне рішення каплиці базується на прямокутному плані з трьома куполами, розташованими на одній осі. Використання складної системи арок та вітрил дало змогу органічно поєднати квадратні стіни з круглими основами бань [8]. Фасад споруди розділений пілястрами і прикрашений різьбленим порталом, де домінує мотив виноградної лози – символ євхаристії та життєдайної сили християнства [8; 9]. Освячена у 1591 р., вона тривалий час виконувала функції головного храму православної громади, поки тривало спорудження великої Успенської церкви [8; 9].

Інтер'єрний декор, внутрішнє оздоблення каплиці (рис. 3, 4), відновлене після пожежі 1671 р. за сприяння архонта Олексія Балабана, вражає гармонією білих стін та пишної ліпнини XVII ст., що покриває купольні склепіння, імітації мозаїки, різьблених фриз [8; 9]. Тут також зберігаються мощі святих, що підкреслює її духовне значення для вірян [9].

На противагу братській традиції, каплиця Кампіанів при Латинському кафедральному соборі (рис. 5) є втіленням приватного меценатства католицької еліти. Родина Кампіанів, що належала до вищого кола львівських патріциїв, замовила будівництво наприкінці XVI ст. архітекторам Павлу Римлянину та Войцеху Капіносу [18]. Споруда, інтегрована в північну наву собору, демонструє перехід до зрілого маньєризму декларації статусу та віри.

Рис. 1. Каплиця Трьох Святителів, Львів [8]

Рис. 2. Портал з рельєфними оздобами у вигляді виноградної лози [8]

Рис. 3. Стюкова ліпнина рослинного характеру під куполами [9]

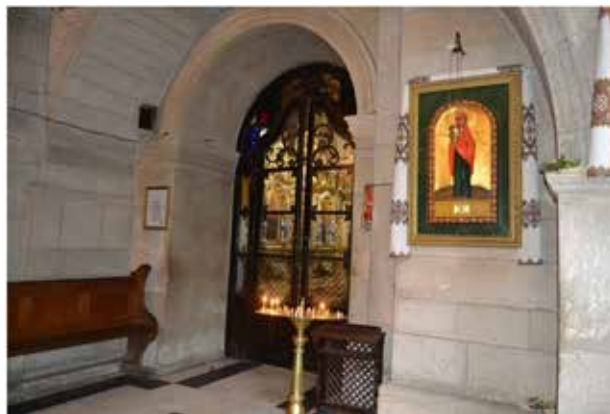

Рис. 4. Дерев'яний різьблений престол з 20-х рр. XX ст., авторства Андрія Коверка [7]

Рис. 5. Каплиця Кампанів [18]

Фасад каплиці відзначається масивним рустованим цоколем та аттиком з овальними медальйонами. Скульптурні рельєфи роботи Яна Пфістера, розташовані в нішах, зображують біблійні сцени з надзвичайною динамікою, характерною для XVII ст. [18]. В інтер'єрі домінує чорний та червоний мармур, а плафон прикрашений розписами Станіслава Строїнського, датованими 1760-ми рр. [18; 26]. Окрім сакральної функції, каплиця мала й соціальне значення: у 1600 р. член родини Кампіанів заповів кошти для надання безвідсоткових позик містянам, які зберігалися безпосередньо в цій будівлі [26].

Каплиця Кампіанів (кінець XVI ст.) – це декларація високого статусу католицької еліти, що демонструє зрілий маньєризм з використанням кольорового мармуру (скульптор Г. Горст) та пізніших барокових нашарувань, зокрема розписів С. Строїнського.

Найбільш вражаючим і загадковим об'єктом Львова є каплиця родини Боїмів (рис. 6–14), зведена у 1609–1615 рр. Її фундатор, Георгій Боїм, угорець за походженням та багатий купець і лихвар, прагнув створити пам'ятку, що не мала б аналогів у регіоні [30]. Архітектором виступив Анджей Бемер, а над скульптурним оздобленням працювали такі майстри, як Йоганн Шольц та Ян Пфістер [29]. Каплиця Боїмів стала антологією маньєристичної скульптури. Каплицю Боїмів можна трактувати як «антологію маньєристичної скульптури».

Західний фасад каплиці повністю вкритий кам'яним різьбленням, яке часто називають «Біблією для бідних», оскільки складні багатофігурні композиції давали

Рис. 7. Каплиця Боїмів. Фрагмент фасаду. Композиція «Зняття з хреста» [6]

змогу неписьменним вірянам розуміти історію страстей Христових. Дослідження вказують на участь таких майстрів, як Анджей Бемер, Йоганн Шольц та Ян Пфістер, чия робота ознаменувала перехід від ренесансної простоти до барокової експресії [19; 24]. Фасад розділений на три яруси:

- нижній з левими у підніжжя та картушами;
- середній з біблійними сюжетами;
- верхній з рельєфами на тему Страсного циклу: «Бичування», «Несення хреста», «Розп'яття» [25].

На куполі розташована унікальна скульптура Скорботного Христа, який сидить у задумі. Під фігурою викарбувано напис, що

Рис. 6. Каплиця Боїмів [6]

Рис. 8. Каплиця Боїмів. Купол каплиці. Христос Засмучений [19]

Рис. 9. Каплиця Боїмів. Круглі вікна [6]

Рис. 12. Епітафія Боїмам [6]

Рис. 10. Каплиця Боїмів. Композиція «Таємна вечеря» [6]

Рис. 13. Купол каплиці Боїмів з трьома рядами кесонів [25]

Рис. 11. Каплиця Боїмів. Вівтар [6]

закликає перехожих замилитися над своїми стражданнями порівняно з Божими. В інтер'єрі 36 кесонів купола заповнені рельєфними зображеннями ангелів, пророків та святих, що створює ефект нескінченної небесної перспективи. У крипах каплиці спочивають три покоління родини Боїмів, загалом 14 осіб [24].

Зміни в поховальних традиціях наприкінці XVIII ст., викликані австрійськими санітарними реформами, призвели до виникнення замських цвинтарів. Монументальні усипальниці некрополів: архітектура вічності.

Личаківський некрополь у Львові став місцем зосередження 24 монументальних каплиць, які відображають еволюцію стилів від класицизму до модерну [13].

Стилістичне розмаїття каплиць на Личакові (табл. 1) – це не просто місця поховань, а демонстрація заможності та культурної

приналежності шляхетських і патриціанських родин. Найдавніша (1812 р.) каплиця Дунін-Борковських (рис. 15) виконана у стилі класицизму. Її фасад прикрашав герб «Лебідь», а також статуї плакальників роботи Гартмана Вітвера [13]. Попри значні пошкодження під час пожежі 1985 р., споруда була відновлена

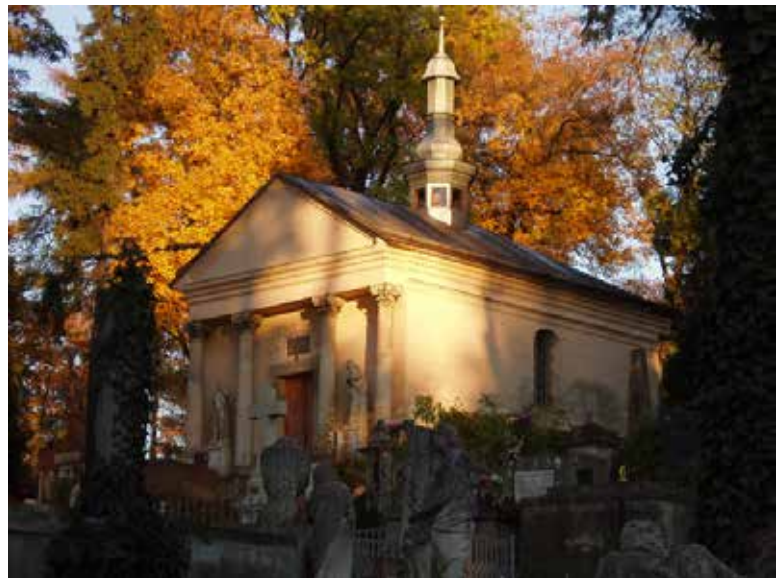

Рис. 14. Каплиця Дунін-Борковських [15]

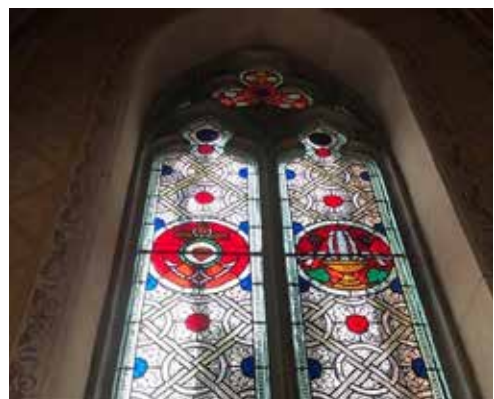

Рис. 15. Каплиця Дунін-Борковських [15]

Таблиця 1

Стилістична належність каплиць Личаківського некрополя

Родина / назва каплиці	Стиль	Архітектор / скульптор	Рік побудови
Дунін-Борковських	Класицизм	Г. Вітвер	1812
Барчевських	Неороманський / неовізантійський	В. Галицький	1885
Цетнерів	Неоготика	Я. Кудельський	1890-1891
Бачевських	Неокласицизм	Ян Шульц	кінець XIX ст.
Моровських	Неороманський	Філіп Покутинський	XIX ст.

у 1990-х рр. та знову відреставрована інститутом "Polonika" у 2020 р.

Іншим визначним об'єктом є каплиця Барчевських (рис. 16), побудована 1885 р. з тесаного каменю за проектом Владислава Галицького. В її архітектурі переплелися неороманський та неовізантійський стилі, що було нетиповим для католицького Львова того часу й свідчило про пошук нових естетичних форм. Каплиця Цетнерів (1890-1891 рр.), створена фірмою Івана Левинського, є одним з кращих прикладів неоготики з її стрімкими лініями та виразним скульптурним оздобленням [13].

Личаківський некрополь являє собою еволюцію меморіальної пластики.

Вражає стилістичне розмаїття: аналіз показує перехід від класицизму (каплиця Дунін-Борковських, 1812 р.) до неороманського стилю (каплиця Барчевських, 1885 р.) та неоготики (каплиця Цетнерів, 1890-1891 рр.).

Окрім Личакова, монументальні усипальниці збереглися в інших регіонах України. Каплиця Сапегів у Більче-Золотому (Чортківський р-н, Тернопільська область), побудована у 1839 р. та перебудована у 1898 р. Адольфом Куном, є виразним зразком неоготики. На її фасаді розміщено литовський герб

«Погоня» та родовий герб Сапегів «Лис» [11]. Сьогодні ця споруда функціонує як греко-католицький храм, демонструючи життєздатність архітектурної спадщини [12].

Монументальність каплиць в Україні часто залежала від ландшафтного контексту та статусу маєтку, до якого вони належали. Палацові та народні каплиці включали регіональні особливості. На Закарпатті унікальним прикладом є каплиця в палаці графів Шенборнів (Берегвар). Проект З. Грессерсона інтегрував каплицю безпосередньо в структуру замку, де одна з веж виконує роль дзвіниці. Палац був збудований за астрономічним принципом (365 вікон, 52 кімнати, 12 входів), що надавало сакральному простору особливого символічного навантаження, поєднуючи цикли земного життя з вічністю [10; 17].

Окремий пласт культури становлять каплиці, зведені над джерелами. Це «народна монументальність», де значення об'єкта визначається не багатством декору, а силою віри та кількістю паломників:

– Заглина (Львівська область): Марійський духовний центр з каплицею Пречистої Діви Марії біля чудотворного джерела;

Рис. 16. Мавзолей Барчевських [13]

Рис. 17. Каплиця Сапегів у Більче-Золотому [12]

– Биличі (біля Самбора): дерев'яна каплиця над джерелом, відомим з давніх часів своїми зціленнями;

– Тишковичі: каплиця XV ст., що зберігає пам'ять про давні традиції молитви у лісових масивах.

Ці об'єкти демонструють неперервність духовної традиції, яка вистояла в часи конфесійних протистоянь та радянських репресій. Передаючи традиції паломництва та чудотворних місць, вони часто ставали центрами опору національної асиміляції, особливо на західних землях [21].

Початок XX ст. ознаменувався пошуком національного стилю, який дістав назву українського архітектурного модерну. Його «днем народження» вважають 1903 р., коли Василь Кричевський представив проєкт Полтавського земства [32]. Цей стиль швидко проник у сакральне будівництво, використовуючи народні мотиви (трапецієподібні вікна, високі дахи із заломами) у камені та бетоні [27; 32]. Український архітектурний модерн (УАМ) став виразом нової сакральності (табл. 2).

Прикладом необарокового відгалуження цього стилю є церква у Плишивці, де дев'ять бань поступово звужуються догори, відтворюючи силуети кращих зразків українського дерев'яного зодчества [27]. Цей підхід став фундаментом для сучасної сакральної

архітектури України, яка намагається поєднати історичну тяглість з модерними технологіями.

Сучасна монументальна архітектура віддзеркалює виклики сьогодення. Храмобудування в Україні початку XXI ст. демонструє відхід від копіювання історичних стилів на користь мінімалізму, функціональності та інклюзивності. Храм чи каплиця перестають бути виключно місцем Літургії, перетворюючись на багатофункціональні громадські центри з коворкінгами, недільними школами та меморіальними зонами [31].

Одним з найбільш технологічно складних проєктів сучасності є синагога «Місце для роздумів» у Бабиному Яру (Київ). Ця 11-метрова споруда виконана за принципом кінетичної архітектури: за допомогою ручних лебідок вона розгортається з пласкої стіни у тривимірний молитовний простір, нагадуючи дитячу книгу-панораму [31]. Матеріал – столітній дуб, зібраний по всій Україні, – символізує тяглість поколінь та незнищенність пам'яті.

Сучасна сакральна архітектура також активно інтегрує національні символи. У Київському храмі (Церква Ісуса Христа Святих Останніх Днів) на вітражах та килимах використано мотиви пшеничного колосся та елементи писанкарства. Важливим аспектом є також енергоефективність: понад

Таблиця 2

Особливості стилістики українського архітектурного модерну у каплицях

Елемент	Характеристика в стилі УАМ
Форма вікон	Трапецієподібні, шестикутні, здвоєні
Покрівля	Високі, круті схили, часто чотирисхили із заломами
Декор	Використання орнаментів вишивки, писанки, керамічних вставок
Портали	Головний композиційний акцент з характерною пластикою

Таблиця 3

Архітектурні особливості інноваційних меморіальних комплексів

Об'єкт	Місцезнаходження	Архітектурна особливість	Матеріали та інновації
Патріарший собор (УГКЦ)	Київ	Пірамідальна композиція, мінімалістичний модернізм, козацьке бароко у бетоні	Сніжно-білий бетон, акустичні пластири
Синагога «Місце для роздумів»	Київ (Бабин Яр)	Кінетична архітектура «книга-панорама»	Стара дубова деревина, розпис XVII ст.
Центр «Менора»	Дніпро	Сім веж у формі світильника (77 м)	Граніт під «єрусалимський камінь»
Київський храм (ЛДС)	Софіївська Борщагівка	Американська релігійна класика, симетрія	Португальський граніт з кристалами кварциту
Храм Різдва Богородиці	Львів (Сихів)	Модерністський маніфест, геометризм	Поєднання традиційного плану з чистими об'ємами

Рис. 18. Синагога «Місце для роздумів»: а) розкрита книга; б) у згорнутому вигляді; в) балкон, традиційно жіноча частина; г) карта зоряного неба станом на 29 вересня 1941 р.; д) мавпа – символ веселощів, леопард – заповідей, ведмідь – воскресіння, білка – символ мудрості Тори; е) бема [31]

65% нових об'єктів використовують теплові насоси, вентилязовані фасади та енергозберігаюче скління, що робить їх утримання дешевшим у довгостроковій перспективі [31].

Синагога «Місце для роздумів» у Бабиному Яру – об'єкт кінетичної архітектури, що символізує тяглість пам'яті через сучасні матеріали та форми, а також є яскравим прикладом впровадження інноваційності у спорудженні меморіальних капличок.

Реставрація та збереження монументальних каплиць вимагає поєднання традиційних методів реставрації з новітніми цифровими технологіями: від лазерів до 3D-сканування. У Львові реставрація каплиці Боїмів розпочалася з комплексного 3D-сканування, що дало змогу створити точну цифрову копію фасаду для виявлення мікротріщин та дефектів каменю [20].

Особлива увага приділяється скульптурним елементам. У 2021–2024 рр. унікальна фігура Скорботного Христа була демонтована з купола каплиці Боїмів для реставрації в лабораторних умовах. Основним методом очищення поверхні став лазер, який дає змогу видалити забруднення, не пошкоджуючи автентичну патину каменю [16]. Це критично важливо для збереження творів ман'єристичної пластики, де кожна деталь має значення для загального іконографічного задуму.

Реставраційні роботи на Личаківському цвинтарі, які тривають вже понад 12 років у співпраці з польським інститутом "Polonika", щорічно повертають до життя близько 10 монументальних надгробків та каплиць [14; 15]. Це не лише технічний процес, але й акт культурної дипломатії, що підкреслює спільну європейську спадщину регіону [14].

ВИСНОВКИ: архітектурна тяглість та майбутнє жанру.

Монументальні каплиці України є складними соціокультурними текстами, що відображають духовні пошуки, політичні амбіції та естетичні ідеали різних епох.

1. Ренесансний етап заклав підвалини синтезу східних та західних традицій, створивши унікальні об'єкти (Трьох Святителів, Боїмів), які стали візитівками українських міст.

2. Етап некрополів перетворив каплиці на інструменти родинної пам'яті та архітектурної репрезентації, збагативши ландшафт прикладами класицизму та неоготики.

3. Етап архітектурного модерну дав змогу легітимізувати народні форми у великій кам'яній архітектурі, сформувавши впізнаваний національний стиль.

4. Сучасний етап характеризується експериментами з формою та матеріалами, де

каплиця стає місцем діалогу між минулим та майбутнім, часто виконуючи роль меморіалу жертвам воєн та репресій.

Важливі енергоефективність та інклюзивність: новітні об'єкти все частіше інтегрують екологічні технології та адаптуються до потреб усіх верств населення.

Подальший розвиток галузі, ймовірно, буде пов'язаний з ідеєю адаптивного перевикористання старих каплиць та створенням нових об'єктів, які відповідають вимогам сталого розвитку та інклюзивності. Використання таких матеріалів, як португальський граніт чи азербайджанський туф, у поєднанні з українськими орнаментами свідчить про глобалізацію сакрального мистецтва, де національна ідентичність зберігається через унікальні інтерпретації загальносвітових трендів. Монументальні каплиці залишаються не просто пам'ятками архітектури, а живими свідками історії, що потребують нашої уваги та фахового догляду для збереження для наступних поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Гнатюк Л.Р. Протириччя у формуванні художнього образу сакрального простору в архітектурі ХХ століття. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2020. Вип. 56. С. 17–31. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.17-31>.

[2] Гнатюк Л.Р. Роль мистецтва та символу у формуванні сакрального простору. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2020. Вип. 58. С. 32–47. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.58.32-47>.

[3] Гнатюк Л.Р. Створення духовної атмосфери сакрального простору. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2021. Вип. 59. С. 16–27. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59>.

[4] Гнатюк Л.Р. Тенденції формотворення сакрального простору у ХХ столітті. *Містобудування та територіальне планування*. 2021. Вип. 76. С. 49–62. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.49-62>.

[5] Каплички Личакова. Andy Travel Club. URL: <https://andy-travel.com.ua/lviv-kaplichki-lichakova> (дата звернення: 25.01.2026).

[6] Каплиця Боїмів. Замки і храми України. URL: <https://castles.com.ua/boimchapel.html> (дата звернення: 25.01.2026).

[7] Каплиця трьох святителів. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Каплиця_трьох_святителів (дата звернення: 25.01.2026).

[8] Каплиця Трьох Святителів, або як Захід зі Сходом поєднався: історія у 10 зображеннях. *Photo-Lviv*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/kaplytsya-trokh-svyatytyeliv-abo-yak-zahid-zi-shodom-pojednavsya-istoriya-u-10-zobrazhennyah/> (дата звернення: 25.01.2026).

[9] Каплиця Трьох Святителів: ренесансна перлина та сакральна загадка Львова. *Z-ONE*. URL:

<https://z-one.com.ua/kaplyczya-troh-svyatyteliv/> (дата звернення: 25.01.2026).

[10] Казковий замок Берегвар: історія палацу Шенборнів. URL: <https://go-to.rest/location/transcarpathia/chynadyevo/palats-grafiv-shenborniv-zamok-beregvar> (дата звернення: 25.01.2026).

[11] Костел у Більче-Золотому. URL: <https://dnister.org/object/kostel-u-bilchezolotomu> (дата звернення: 25.01.2026).

[12] Костел-усипальниця Сапег, Більче-Золоте. URL: <https://travels.in.ua/ru/object/1992/kostel-usupalnitsya-saryeh> (дата звернення: 25.01.2026).

[13] Личаківський цвинтар. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Личаківський_цвинтар (дата звернення: 25.01.2026).

[14] На Личаківському цвинтарі відкрили відреставровану каплицю Кшижановських. *Zbruc*. URL: <https://zbruc.eu/node/102048> (дата звернення: 25.01.2026).

[15] На Личаківському цвинтарі відреставрували найстарішу каплицю. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/na_lichakivskomu_tsvintari_vidrestavruvali_naystarishu_kaplitsyu_n1555454 (дата звернення: 25.01.2026).

[16] Образотворче мистецтво у XVI–XVII ст. URL: <https://ukr.sovfarfor.com/obrazotvorchemistectvo/321-obrazotvorche-mystectvo-u-16-17-st.html> (дата звернення: 25.01.2026).

[17] Палац графів Шенборнів (замок Берегвар). URL: <https://karpaty.love/places-objects/zamky-tafortetsi-zahidnoi-ukrainy/59-palats-shenborniv-zamok-beregvar.html> (дата звернення: 25.01.2026).

[18] Пл. Катедральна, 1. каплиця Кампанів. *Інтерактивний Львів*. URL: <https://lva.lvivcenter.org/uk/objects/samriian-chapel/> (дата звернення: 25.01.2026).

[19] Скульптура Скорботного Христа із каплиці Боїмів повернеться до Львова. *Твоє Місто*. URL: https://tvoemisto.tv/news/skulptura_skorbotnogo_hrysta_iz_kaplytsi_boimiv_povernetsya_do_lvova_156442.html (дата звернення: 25.01.2026).

[20] У Львові показали 3D-модель каплиці Боїмів: це перший етап її реставрації. *Суспільне*. URL: <https://suspilne.media/lviv/34820-u-lvovi-pokazali-3d-model-kaplitsi-boimiv-ce-persij-etap-ii-restavratsii> (дата звернення: 25.01.2026).

[21] Унікальні каплиці УГКЦ: місця молитви і душевного спокою. URL: <https://pilgrimage.in.ua/unikalni-kaplytsi-uhkts-mistsia-molytvy-i-dushevnoho-sпокою> (дата звернення: 25.01.2026).

[22] Architecture of the Medieval Lviv. *Lviv Travel*. URL: <https://lviv.travel/en/news/arkhitektura-serednovichnogo-lvova> (дата звернення: 25.01.2026).

[23] Biennale Architettura 2025. *Ukraine*. URL: <https://www.labiennale.org/en/architecture/2025/ukraine> (дата звернення: 25.01.2026).

[24] Boim Chapel. Borys Voznytskyi Lviv National Art Gallery. URL: <https://lvivartguide.info/en/boim-chapel-borys-voznytskyi-lviv-national-art-gallery-en> (дата звернення: 25.01.2026).

[25] Boim Chapel XVII th century Lviv. *Steemit*. URL: <https://steemit.com/architecture/@hajevoj60/boim-chapel-xvii-th-century-lviv> (дата звернення: 25.01.2026).

[26] Chapel of Kampian family. Renaissance chapel in Lviv, Ukraine. *Around Us*. URL: <https://aroundus.com/p/9728126-chapel-of-kampian-family> (дата звернення: 25.01.2026).

[27] Preservation of national traditions of Ukrainian architecture during the reconstruction of destroyed cities and villages. URL: https://ijcs.ro/public/IJCS-24-SI_18_Zosim.pdf (дата звернення: 25.01.2026).

[28] Renaissance. Internet Encyclopedia of Ukraine. URL: <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages/R/E/Renaissance.htm> (дата звернення: 25.01.2026).

[29] The Architecture of Lviv from the Thirteenth to the Twentieth Centuries. *Harvard Ukrainian Studies*. URL: <https://www.husj.harvard.edu/articles/the-architecture-of-lviv-from-the-thirteenth-to-the-twentieth-centuries> (дата звернення: 25.01.2026).

[30] The Boim Chapel in Lviv. *AW Art*. URL: <https://awart.photography/how-i-started-with-macro-photography> (дата звернення: 25.01.2026).

[31] Ukraine's Top-10. Architectural Masterpieces and Construction. URL: <https://blog.mehbud.com.ua/en/other/ukraines-top-10-modern-religious-buildings> (дата звернення: 25.01.2026).

[32] Ukrainian architectural modern. A distinctive child of the 20th century. *YourForest*. URL: <https://yourforest.ua/en/ukranskiy-arhitekturiy-modern--samobutnya-ditina-xx-stoltya> (дата звернення: 25.01.2026).

REFERENCES

[1] Gnatiuk, L.R. (2020a). Protirichchia u formuvanni khudozhn'oho obrazu sakral'noho prostoru v arkhitekturi XX stolittia [Contradictions in the formation of the artistic image of sacred space in 20th century architecture]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 56, 17–31. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.17-31> [in Ukrainian].

[2] Gnatiuk, L.R. (2020b). Rol' mystetstva ta symvolu u formuvanni sakral'noho prostoru [The role of art and symbol in the formation of sacred space]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 58, 32–47. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.58.32-47> [in Ukrainian].

[3] Gnatiuk, L.R. (2021a). Stvorennia dukhovnoi atmosfery sakral'noho prostoru [Creating the spiritual atmosphere of sacred space]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 59, 16–27. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59> [in Ukrainian].

[4] Gnatiuk, L.R. (2021b). Tendentsii formotvorennia sakral'noho prostoru u XX stolitti [Trends in the form-making of sacred space in the 20th century]. *Mistobuduvannia ta terytorial'ne planuvannia*, 76, 49–62. <https://doi.org/10.32347/2076-815.2021.76.49-62> [in Ukrainian].

[5] Andy Travel Club. (n.d.). Kaplychky Lychakova. [Lychakiv chapels] Retrieved January 25, 2026, from <https://andy-travel.com.ua/lviv-kaplichki-lychakova> [in Ukrainian].

[6] Zamky i khramy Ukrainy. (n.d.). Kaplytsia Boimiv. [Boim Chapel] Retrieved January 25, 2026, from <https://castles.com.ua/boimchapel.html> [in Ukrainian].

[7] Vikipediia. (n.d.). Kaplytsia tr'okh svyatyteliv. [Chapel of the Three Hierarchs] Retrieved January 25, 2026, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Каплиця_тр'ох_святителів [in Ukrainian].

[8] Photo-Lviv. (n.d.). Kaplytsia Tr'okh Sviatyteliv, abo yak Zakhid zi Skhodom poiednavsia: istoriia u 10 zobrazhenniakh. [Chapel of the Three Saints, or how West and East united: history in 10 images] Retrieved January 25, 2026, from <https://photo-lviv.in.ua/kaplytsya-troh-svyatyteliv-abo-yak-zahid-zi-shodom-pojednavsya-istoriya-u-10-zobrazhennyah> [in Ukrainian].

[9] Z-ONE. (n.d.). Kaplytsia Tr'okh Sviatyteliv: renesansna perlyna ta sakral'na zagadka Lvova. [Chapel of the Three Saints: Renaissance gem and sacred mystery of Lviv] Retrieved January 25, 2026, from <https://z-one.com.ua/kaplyczya-troh-svyatyteliv> [in Ukrainian].

[10] Go-To.Rest. (n.d.). Kazkovyi zamok Berehvar: istoriia palatsu Shenborniv. [Fairytale Berehvar Castle: history of the Schönborn Palace] Retrieved January 25, 2026, from <https://go-to.rest/location/transcarpathia/chynadyevo/palats-grafiv-shenborniv-zamok-beregvar> [in Ukrainian].

[11] Dnister. (n.d.). Kostel u Bil'che-Zolotomu. [Church in Bilche-Zolote] Retrieved January 25, 2026, from <https://dnister.org/object/kostel-u-bilchezolotomu> [in Ukrainian].

[12] Travels.in.ua. (n.d.). Kostel-usypal'nytsia Sapieha, Bil'che-Zolote. [Sapieha mausoleum church, Bilche-Zolote] Retrieved January 25, 2026, from <https://travels.in.ua/ru/object/1992/kostel-usypalnytsya-sapyeh> [in Ukrainian].

[13] Vikipediia. (n.d.). Lychakivs'kyi tsvyntar. [Lychakiv Cemetery] Retrieved January 25, 2026, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Личаківський_цвинтар [in Ukrainian].

[14] Zbruc. (n.d.). Na Lychakivs'komu tsvyntari vidkryly vidrestavrovanu kaplytsiu Kshyjanovs'kykh. [Restored Krzhyzhanovsky chapel opened at Lychakiv Cemetery] Retrieved January 25, 2026, from <https://zbruc.eu/node/102048> [in Ukrainian].

[15] ZAXID.NET. (n.d.). Na Lychakivs'komu tsvyntari vidrestavruvaly naicstapishu kaplytsiu. [The oldest chapel restored at Lychakiv Cemetery] Retrieved January 25, 2026, from https://zaxid.net/na-lichakivskomu_tsvyntari_vidrestavruvali_naistarishu_kaplitsyu_n1555454 [in Ukrainian].

[16] Sovfarpor. (n.d.). Obrazotvorche mystetstvo u XVI-XVII st. [Visual arts in the 16th-17th centuries] Retrieved January 25, 2026, from <https://ukr.sovfarpor.com/obrazotvorche-mistectvo/321-obrazotvorche-mystectvo-u-16-17-st.html> [in Ukrainian].

[17] Karpaty.love. (n.d.). Palats hrafiv Shenborniv (zamok Berehvar). [Schönborn counts' palace (Berehvar Castle)] Retrieved January 25, 2026, from <https://karpaty.love/places-objects/zamky-ta-fortetsi-zahidnoi-ukrainy/59-palats-shenborniv-zamok-beregvar.html> [in Ukrainian].

[18] Lviv Interactive. (n.d.). Pl. Katedral'na, 1. kaplytsia Kampianiv. [Cathedral Square, 1. Kampian chapel] Retrieved January 25, 2026, from <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/campian-chapel> [in Ukrainian].

[19] Tvoe Misto. (n.d.). Skul'ptura Skorbotnoho Khry sta iz kaplytsi Boiimiv povernetsia do Lvova.

[Sculpture of the Sorrowful Christ from Boim Chapel returns to Lviv] Retrieved January 25, 2026, from https://tvoemisto.tv/news/skulptura_skorbotnogo_hrysta_iz_kaplytsi_boimiv_povernetsya_do_lvova_156442.html [in Ukrainian].

[20] Suspilne. (n.d.). U Lvovi pokazaly 3D-model' kaplytsi Boiimiv: tse pershyi etap ii restavratsii. [3D model of Boim Chapel presented in Lviv: first stage of restoration] Retrieved January 25, 2026, from <https://suspilne.media/lviv/34820-u-lvovi-pokazali-3d-model-kaplici-boiimiv-ce-persij-etap-ii-restavratsii> [in Ukrainian].

[21] Pilgrimage.in.ua. (n.d.). Uni kal'ni kaplytsi UHKTs: mistsia molytvy i dushevnoho spokoioi. [Unique UGCC chapels: places of prayer and spiritual peace] Retrieved January 25, 2026, from <https://pilgrimage.in.ua/unikalni-kaplytsi-uhkts-mistsia-molytvy-i-dushevnoho-spokoioi> [in Ukrainian].

[22] Lviv.Travel. (n.d.). Architecture of the Medieval Lviv. Retrieved January 25, 2026, from <https://lviv.travel/en/news/arkhitektura-serednovichnogo-lvova> [in English].

[23] Biennale Architettura (2025). Ukraine. Retrieved January 25, 2026, from <https://www.labiennale.org/en/architecture/2025/ukraine> [in English].

[24] Lviv Art Guide. (n.d.). Boim Chapel. Borys Voznytskyi Lviv National Art Gallery. Retrieved January 25, 2026, from <https://lvivartguide.info/en/boim-chapel-borys-voznitskyi-lviv-national-art-gallery-en> [in English].

[25] Steemit. (n.d.). Boim Chapel XVII th century Lviv [hajevoy60]. Retrieved January 25, 2026, from <https://steemit.com/architecture/@hajevoy60/boim-chapel-xvii-th-century-lviv> [in English].

[26] Around Us. (n.d.). Chapel of Kampian family. Renaissance chapel in Lviv, Ukraine. Retrieved January 25, 2026, from <https://aroundus.com/p/9728126-chapel-of-kampian-family> [in English].

[27] Zosim. (2024). Preservation of national traditions of Ukrainian architecture during the reconstruction of destroyed cities and villages. IJCS. Retrieved January 25, 2026, from https://ijcs.ro/public/IJCS-24-SI_18_Zosim.pdf [in English].

[28] Internet Encyclopedia of Ukraine. (n.d.). Renaissance. Retrieved January 25, 2026, from <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages/R/E/Renaissance.htm> [in English].

[29] Harvard Ukrainian Studies. (n.d.). The Architecture of Lviv from the Thirteenth to the Twentieth Centuries. Retrieved January 25, 2026, from <https://www.husj.harvard.edu/articles/the-architecture-of-lviv-from-the-thirteenth-to-the-twentieth-centuries> [in English].

[30] AW Art. (n.d.). The Boim Chapel in Lviv. Retrieved January 25, 2026, from <https://awart.photography/how-it-started-with-macro-photography> [in English].

[31] Mehbud. (n.d.). Ukraine's Top-10. Architectural Masterpieces and Construction. Retrieved January 25, 2026, from <https://blog.mehbud.com.ua/en/other/ukraines-top-10-modern-religious-buildings> [in English].

[32] YourForest. (n.d.). Ukrainian architectural modern. A distinctive child of the 20th century. Retrieved January 25, 2026, from <https://yourforest.ua/en/ukrainskiy-arhitekturniy-modern---samobutnya-ditina-xx-stolttya> [in English].

ABSTRACT

Gnatiuk L. Architectural evolution and socio-cultural significance of monumental chaplains in Ukraine: from renaissance ensembles to modern memorial spaces

The article is devoted to the architectural evolution and socio-cultural significance of monumental chapels in Ukraine from the 16th century to the present day, with an emphasis on key examples in Lviv (the chapel of the Three Saints, Campiana, Boymiv, Lychakiv cemetery, churches of the 19th–21st centuries), their typological transformations, stylistic features and role in the spiritual and cultural context.

The purpose of the study is to investigate the stages of the formation of monumental chapels as sacred structures, to analyze their architectural-spatial, stylistic and semantic characteristics in the historical development of Ukraine, and to determine modern trends in restoration and 3D modeling.

Research methodology. A comprehensive approach was used: historical and architectural analysis of archival sources and visual materials, a comparative typology method (from the Renaissance to the modern era), visual and semiotic analysis of specific objects, as well as the study of modern restoration projects (2020–2025).

Research results. The evolution of monumental chapels of Ukraine (16th–21st centuries) was systematized, with a focus on Lviv examples: the Chapel of the Three Saints (1527), Campiana (1584), Boymiv (1609–1615), Lychakiv Cemetery and later churches.

Typological transformations from the Renaissance to the modern era, stylistic patterns and socio-cultural role in the context of restoration were identified.

Approaches to the preservation of sacred heritage through reconstruction and integration into the modern urban landscape were proposed.

Scientific novelty. For the first time, the typology of monumental chapels of Ukraine has been systematized with an emphasis on Lviv examples of the 16th–21st centuries, the patterns of their evolution in the context of socio-cultural transformations have been identified, and new interpretations of the role of chapels in preserving the sacred tradition through 3D reconstruction and urban integration have been proposed.

Practical relevance. The results can be used in the restoration of cultural heritage, the design of modern sacred spaces, educational programs in architectural history, and the preparation of projects for international exhibitions.

Keywords: architectural evolution, monumental chapels, Ukraine, Lviv, sacred architecture, socio-cultural significance, restoration, 3D modeling, typology, Renaissance, Baroque.

AUTHOR'S NOTE:

Gnatiuk Liliia, Candidate of Architecture, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Computer Design and Graphics Technologies, State University «Kyiv Aviation Institute», Kyiv, Ukraine, e-mail: liliia.hnatiuk@npp.kai.edu.ua, orcid: 0000-0001-5853-9429.

Дата першого надходження статті до видання: 02.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

